

Asia: VN/34059/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeeseen liittyvistä säädösmuutoksista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Teknolohiateollisuuden lausunto hallituksen esitysluonnoksesta toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeeseen liittyvistä säädösmuutoksista (VN/34059/2021).

Teknolohiateollisuus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta koskien ammatillisen koulutuksen rahoitusta sekä ammatillisen ja lukio-opintojen yhdistämistä (kaksoistutkinto). Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnolla olevassa luonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin sisältyviä ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksen perusteita ja keskeisimpiä toisen asteen lakeja siten, että ne nykyistä paremmin vastaisivat oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tarpeisiin. Lisäksi ehdotetaan täsmennettäväksi ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opintojen yhdistämistä ja kaksoistutkinnon suorittamista koskevia säännöksiä.

Hätiköinnin sijaan tarvitaan kokonaisuuden ymmärtämistä ja tietoa muutosten vaikutuksista

Esityksen suurimmaksi haasteeksi Teknolohiateollisuus katsoo, että ehdotetut muutokset koskevat ensisijaisesti vain ammatillista koulutusta. Teknolohiateollisuus tulee tarvitsemaan yli 50 000 ammattiosaaja vuoteen 2030 mennessä. Soveltuvilla tutkinnoilla valmistuvista, teknolohiateollisuuden yrityksiin sijoittuvien osaajien ja toimialamme tarpeen välillä on vuosittain 1500 ammatillisen osaajan vaje. Työelämää palvelevan, ammatillisen koulutuksen kentän uudistamisen tapa on yrityksillemme tärkeä kysymys. Ammatillisen koulutuksen perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot ovat jatkuvan oppimisen näkökulmasta äärimmäisen tärkeä jatkumo. Ammatillista koulutusta tulee siksi ohjata ja kehittää kokonaisuutena.

Teknolohiateollisuus pitää erittäin kyseenalaisena että, Opetus- ja kulttuuriministeriön toisen asteen kehittämishankkeen asettamispäätökseen (21.10.2021) kirjattuihin tavoitteisiin ei ole kirjattu toimeksiantoa laatia ehdotusta rahoitusta koskevan säätelyn muuttamisesta. Näin ollen nyt lausunnolla oleva esitysluonnos rahoitusta koskevan lainsäädännön muutosten osalta ei vastaa asettamispäätöksen toimeksiantoa.

Lausunnolla olevan esityksen valmisteluakataulu on silmiinpistävän hätäinen. Motiivina ehdotetuille rahoitusjärjestelmän muutoksille on nähtävissä oppivelvollisuuden laajentamisen myötä syntyneiden kustannusten korjausliike, ja siten ehdotettavat lakimuutokset on rakennettu vain oppivelvollisuus kärjellä. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen jakaminen ehdotuksen mukaiseen kahteen rahoitusmalliin ei olennaisesti selkiytä jo nykyisellään sekavaa rahoitusjärjestelmää. Rahoitusta on kehitettävä kokonaisuutena ja niin, että se on ennakoitavaa, suunnitelmallista sekä ammatillisen koulutuksen työelämää palvelevaa kokonaisuutta ymmärtävää.

Ehdotettu oppivelvollisuuden kustannusten korjausliike ei ole kiinni todellisuudessa, jota oppilaitokset juuri nyt elävät muun muassa Ukrainan sodan, koronan sopeutustoimien ja kasvavan inflaation osalta. Esimerkiksi tekniikan alan koulutuksessa materiaalikustannukset (raaka-aineet, teräs, laitteet jne.) sekä energiakulut ovat kohonneet muutamassa kuukaudessa merkittävästi – synnyttäen uusia kustannusuhkia esim. kone- ja tuotantotekniikan opetukselle. Rahoituksen ennakoitavuutta ei saa horjuttaa tässä tilanteessa ehdotetun kaltaisella isoilla järjestelmämuutoksilla ja oppilaitoksille tulisi antaa työrauha. Lisäksi ehdotetut muutokset sisältävät vaaran negatiivisesta signaalivaikutuksesta eli siitä että oppilaitokset hakeutuvat tarjoamaan koulutusta sen mukaan, mikä on taloudellisesti kannattavinta, ei sen mukaan, mikä on alueen työelämän osaajapulan kannalta välttämätöntä.

Vientiliitot kiinnittivät jo 1.6.2020 lausunnossaan (Kemian-, Metsä- ja Teknolohiateollisuuden lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, VN/1985/2020-OKM-1) huomioita oppivelvollisuuden laajentamisen kustannusten kasvamiseen. ”Esitetty uudistus aiheuttaa yhteiskunnalle suuren, jatkuvan menoerän. Uudistukselle esitetty rahoitus ei eri lähteiden mukaan vastaa uudistuksesta aiheutuvia todellisia kustannuksia. Tämä saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa kunnat ja muut koulutuksen järjestäjät joutuvat paikkaamaan puuttuvaa rahoitusta opetuksen muilla resursseilla. Esitetyt fiskaaliset vaikutukset ovat hyvin epävarmoja ja saattaisivat todentua vasta todella pitkällä aikavälillä.” Teknolohiateollisuus katsoo, että nyt ehdotetut rahoitusjärjestelmän muutokset siirtävät vain oppivelvollisuuden pidentämisestä tulevaa kustannuskuormaa eteenpäin – varsinkin kun hätäinen valmistelu ei ole mahdollistanut riittävää vaikutusten arviointia.

Tekniikan alojen ammatillisessa koulutuksessa esimerkiksi vuonna 2020 opiskelijoista 62 prosenttia oli yli 20-vuotiaita. Valtaosa on siis muita kuin oppivelvollisuuden piirissä olevia. Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin tulee ohjata myös jatkossa vahvasti työllistymiseen - ja oppisopimuksen lisäämiseen. Ministeriön kaavailemassa rahoitusmallissa näin ei ole. Rahoituksen painotusta ollaan

siirtämässä pois jatkuvan oppimisen tarpeista - oppivelvollisten ehdoilla. Hallituksen esitysluonnoksen myötä työikäisten osaamistarpeet ovat todellisessa vaarassa jäädä oppivelvollisten jalkoihin.

Ammatillisen koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä on tuottaa osaajia elinkeinoelämän tarpeisiin. Siksi Teknologiateollisuus pitää välttämättömänä, että ammatillisen koulutuksen (ml. oppivelvolliset) rahoitusmallissa vähentämisen sijaan lisätään työllistymisen painoarvoa. Rahoitusmalli on keskeinen väline, joka ohjaa oppilaitoksia tiiviimpään yhteistyöhön työelämän kanssa siten, että jokaiselle opiskelijalle varmistetaan sujuva opintojen eteneminen mahdollisimman tehokkaalla tavalla sekä työllistyminen valmistumisen jälkeen. Työelämäpalautteen keräämistä tulee kehittää ja painoarvoa rahoituksessa lisätä.

Teknologiateollisuus ei voi kannattaa ehdotettuja rahoitusjärjestelmän muutoksia riittämättömällä muutosvaikutusten tietopohjalla ja siten, että muutos kohdentuu vain ammatilliseen koulutukseen sekä siinäkin vain toiseen osaan koulutuksesta. Valmistelun lähtökohtana tulisi olla parempi kokonaisnäkemys ammatillisen koulutuksen eri tehtävistä, niiden tasapainosta ja ammatillisen koulutuksen merkityksestä osaajapulan ratkaisuisissa eri toimialoilla. Ehdotettujen muutosten vaikutukset yritysten tarvitsemaan osaamiseen ja jatkuvaan oppimiseen ovat täysin ennakoimattomat. Teknologiateollisuus ehdottaakin, että kehittämishankkeen toimia toteutetaan paikallisilla piloteilla (esim. lukion ja ammattiopintojen ristiin opiskelusta) sekä kerätään tietoa seuraavan hallituksen päätöksenteon pohjaksi.

Joustot järjestämislupiin, ammatillisen perustutkinnon laajentaminen sekä kaksoistutkinnot kannatettavia

Ehdotus ammatillisen koulutuksen järjestämislupien määrällisen sääntelyn osittaisesta purkamisesta on kannatettava, mutta muutoksessa tulisi huomioida paremmin ammatillisen koulutuksen kokonaisuus ja se ei saisi heikentää jatkuvan oppimisen edellytyksiä. Suomen tulevaisuuden kannalta on elintärkeää, että ammatillinen koulutus voi tarjota joustavasti ratkaisuja alueiden elinkeinoelämän osaajapulaan. On muistettava, että suurin osa ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on aikuisia ja työelämän kiihtyvä sekä ikäluokkien pieneneminen lisäävät jatkuvan oppimisen välttämättömyyttä.

Teknologiateollisuus on peräänkuuluttanut jo pitkään ammatillisen koulutuksen järjestämislupiin lisää joustoa, jotta koulutuksella voidaan vastata paremmin yritysten osaajatarpeisiin. Amatillisten tutkintojen kielimahdollisuuksien ”byrokraattinen sääntely” järjestämislupatasolla ei ole tätä päivää ja esimerkiksi englanninkieliset tutkinnot tulisi mahdollistaa niissä koulutushankkeissa, joissa oppilaitos ja alueen yritykset ovat yhdessä ratkaisemassa osaajatarvealan ongelmia ammatillisen koulutuksen keinoin.

Ammatillisten perustutkintojen yksilöllisen laajentamisen mahdollisuus on kannatettava ehdotus. Teknologiateollisuus kuitenkin pitää tärkeänä, että laajentamisessa huomioidaan nyt esitettyä muutosta paremmin toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen yhteistyön kehittäminen (väylä- ja siltaopinnot) sekä resurssien selkeät jakoperusteet.

Työelämä on jo pitkään arvostanut osaajia, joilla on ammatillisen tutkinnon ja työkokemuksen jatkoksi suoritettu korkeakoulututkinto. Jatkossa yhteiskunnan rajallisten resurssien näkökulmasta päällekkäistä koulutusta tulee karsia osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen keinoin. Samalla on syytä pohtia onko esimerkiksi saman tasoisen koulutuksen suosiminen (toinen aste – esim. lukio + ammatillinen) tehokasta koulutuspolitiikkaa vai tulisiko sittenkin rakentaa kannusteita myös käytännön osaamisen (ammatillinen) syventämiseen teoreettisen tutkinnon avulla (korkeakoulu).

Teknologiateollisuus pitää hyvänä, että esityksessä selkiytetään kaksoistutkintojen käytäntöjä. Kaksoistutkinnon sisällyttäminen yhteishakuun saa myös varovaista puolta. Tutkimusten mukaan koulutus periytyy ja siten yhteishaussa kaksoistutkinto virallisena hakuvaihtoehtona voi tarjota ”matalamman kynnyksen” korkeakoulutettujen perheiden lapsille hakeutua itseä kiinnostavalle ammatilliselle alalle. Kuitenkin, kaksoistutkinto on vaativa ja työläs opiskelurupeama. Peruskoulujen ja toisen asteen opinto-ohjaukseen on lisättävä valmiuksia kaksoistutkinto vaihtoehdon realistiseen ohjeistukseen. Kaksoistutkintoihin tulee kohdentumaan väistämättä ylioptimistisia odotuksia ja negatiivinen seuraus voi olla opintojen runsas keskeyttäminen. Teknologiateollisuudessa pidetään tärkeänä toisen asteen opinto-ohjauksen osaamisen lisäämistä kaksoistutkintoihin liittyen sekä selkeää työnjatkoa ja vastuutusta ohjauksesta lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaajien välillä.

Ikäluokkien pienentyessä on houkutusena lisätä lukio-opettajien vastuutusta pienillä paikkakunnilla ammattioppilaitosten YTO-aineiden opetuksessa. Teknologiateollisuus pitää tärkeänä, että YTO-aineissa ohjausotteessa on läsnä opiskeltavan ammatin konteksti. Parhaimmillaan esimerkiksi kieliopintoja opiskellaan työsaleissa ammatin työtehtäviä oppien – ja samalla kasvaen tulevaan mahdolliseen monikieliseen työelämään. Lukion ja ammattioppilaitosten mahdollisissa yhteisopettajuushankkeissa on syytä lisätä erityisesti lukio-opettajien työelämäosaamista ja ei saa kadottaa YTO-aineiden ammattien oppimisen kontekstia.

Teknologiateollisuus ry

Lisätietoja:

Johtava asiantuntija Milka Kortet, milka.kortet@teknologiateollisuus.fi

Johtaja Leena Pöntynen, leena.pontynen@teknologiateollisuus.fi

Kortet Milka
Teknologiateollisuus ry - Työ, osaaminen ja innovaatiot yksikkö